

De wettelijke aspecten van de strijd tegen de waterverontreiniging in Frankrijk

'Je mesure la grandeur d'un peuple à ce qu'il fait pour l'eau' (Georges Duhamel)

Al speurende naar de oudste wetten op het gebied van de waterbescherming in Frankrijk komt men terecht bij het jaartal 15 april 1829, toen een wet ter bescherming van de visserij van kracht werd. Art. 25 hiervan bepaalde, dat een ieder, die stoffen of aas in het water gooide, waardoor de vis werd bedwelmd of gedood, gestraft werd met een boete van 30 à 300 F en een gevangenisstraf van 1 à 3 maanden. Dit was

IR. W. A. H. BROUWER
RIZA, Voorburg

speciaal bedoeld tegen visstropers. Daarna kunnen onder meer worden genoemd de wet van 8 april 1898 over het régime van wateren, waarbij als beginsel geldt, dat voor iedere werkzaamheid, die het régime of de vrije loop van het water betreft een vergunning vereist is, en de wet van 19 december 1917 over inrichtingen, die gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken (vergelijkbaar dus met de Nederlandse Hinderwet). Deze wetten hebben nu slechts historische waarde; daarom is hier met een korte opsomming volstaan. De wettelijke basis van de strijd tegen de waterverontreiniging was nog zeer inefficiënt opgezet. De bevoegdheid met betrekking tot het water was verdeeld over tenminste zes ministeries; van enige coördinatie was nog geen sprake, zodat er vaak dubbel werk werd verricht.

Een modernere aanpak werd eerst mogelijk na de wet van 16 december 1964 ('Loi relative au régime et à la répartition des eaux et à la lutte contre leur pollution'). Deze wet kan wel beschouwd worden als een keerpunt in het Franse waterbeleid ('keerpunt 1964'). Het is een raamwet en bestaat uit twee gedeelten, het eerste deel heeft betrekking op de waterkwaliteit en de bescherming tegen verontreiniging, het tweede deel op de waterhuishouding en de waterverdeling. Het eerste deel is het belangrijkste. De volgende filosofie ligt hieraan ten grondslag:

A. *causaliteitsbeginsel*: de vervuiler moet betalen ('qui pollue, paie!' of 'le Principe Pollueur-Payeur' - le PPP);

B. hij, die zijn afvalwater zelf zuivert, zal financiële bijstand genieten ('qui épure, est aidé!').

Met de aanvaarding van het causaliteitsbeginsel is een economische dimensie toegevoegd aan de rechtsregelingen van het

waterbeleid, nl. de lozingsbelasting. Modern is deze wet voorts ook in die zin, dat het kwaliteitsbeheer van de oppervlaktewateren wordt opgebouwd volgens het patroon van hydrologische eenheden. Volgens het besluit van 14 september 1966 wordt Frankrijk verdeeld in zes stroomgebieden of rivierbekkens (zie afb. 1), die allen naar verschillende zijden ontwateren:

Afvoer naar het noorden: Bassin Artois-Picardie.

Afvoer naar het noordwesten: Bassin Seine-Normandie.

Afvoer naar het westen: Bassin Loire-Bretagne.

Afvoer naar het zuidwesten: Bassin Adour-Garonne.

Afvoer naar het zuiden: Bassin Rhône-Méditerranée-Corse.

Afvoer naar het noordoosten: Bassin Rhin-Meuse.

Artois-Picardie en Rhin-Meuse hebben een oppervlakte van meer dan 30.500 km², dus ter grootte van België; de overige vier hebben een oppervlakte in de orde van grootte van 100.000 - 130.000 km².

In deze stroomgebieden functioneren de volgende organen: de '*conseil d'administration*' (Raad van Bestuur) is een besluitvormend orgaan binnen het rivierbekken. Dit orgaan telt 16 leden, die telkens voor zes jaar worden gekozen of aangewezen: acht worden afgevaardigd als vertegenwoordigers van de centrale overheid, vier worden gekozen als vertegenwoordigers van de gemeenten en vier als vertegenwoordigers van de verschillende groepen watergebruikers. Qua samenstelling heeft de overheid hierin dus het overwicht.

De '*conseil d'administration*' heeft speciaal tot taak de algemene werkzaamheden van de '*agence financière*' vast te stellen en te controleren. De '*conseil*' beslist over het vijfjarenprogramma ('programme d'intervention'), alsmede over de vaststelling van de berekeningsgrondslagen voor de heffingen op afvalwater en werkt de richtlijnen

nader uit voor de verlening van financiële hulp (leningen of subsidies) aan afvalwaterlozers, die zuiveringsinstallaties willen bouwen. Het '*comité de bassin*' (rivierbekkencommissie) is in eerste instantie een adviseerend lichaam en moet voor de besluiten van de '*conseil d'administration*' worden gehoord.

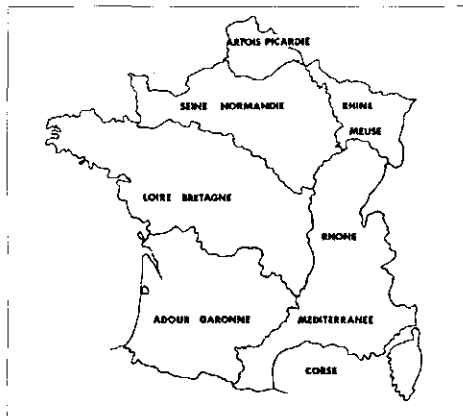
Dit orgaan bestaat in gelijke aantallen uit vertegenwoordigers van de regering, de gemeenten en de watergebruikers met benoemde deskundigen (het aantal benoemde deskundigen mag niet groter zijn dan één-derde van het aantal vertegenwoordigers van de gebruikers).

De '*agence financière de bassin*' (financiële lichaam van het rivierbekken) is een uitvoerend lichaam, dat tot taak heeft alle maatregelen van algemeen belang voor de sanering van de wateren in het desbetreffende beheersgebied mogelijk te maken. Voorts verleent de '*agence financière*' financiële hulp in de vorm van leningen en subsidies aan gemeenten en industrieën voor het uitvoeren en exploiteren van werken ter verbetering van de waterkwaliteit. Er moet hier met nadruk op worden gewezen, dat de '*agence*' nooit zelf werken uitvoert of exploiteert. Haar taak bestaat alleen hierin de uitvoering en exploitatie van dergelijke werken door anderen mogelijk te maken en te ondersteunen.

De '*agence*' moet de uitgaven uit eigen inkomsten (heffingen) financieren. Dit financiële evenwicht behoeft echter slechts binnen het kader van een meerjarenplan ('programme d'intervention') — meestal vijfjarenplannen — te worden verwezenlijkt. Omdat deze meerjarenplannen niet alleen betrekking hebben op de waterkwaliteitsverbetering, maar ook op de rechtvaardige verdeling en vergroting van de watervoorraad, worden ook heffingen opgelegd voor wateronttrekking ('redevance pour prélèvement d'eau'). De hiervoor te betalen bedragen zijn echter zeer laag (0,5 à 1 F per kubieke meter) en vormen slechts 10 % van de totale inkomsten. Sommige '*agences de bassin*' heffen ook op waterverbruik ('redevance pour consommation d'eau').

De afvalwaterheffing ('redevance pour détérioration de la qualité de l'eau' of 'redevance sur les rejets de substances polluantes'). De algemene grondslagen voor de heffing op de lozing van afvalwater zijn opgenomen in art. 17 - 21 van het besluit nr. 66-700 van 14 september 1966. De hoogte van de heffingen zal in de eerste plaats afhangen van de nadelige invloeden van de afvalwaterlozingen op het ontvangende water. De '*conseil d'administration*' heeft de machtiging om bepaalde groepen vervuilers samen te vatten ter vereenvoudiging van de aanslagprocedure. Op grond van deze algemene bepalingen zijn in alle zes 'bassins'

Afb. 1.

heffingsverordeningen uitgevaardigd. Deze stemmen bijna woordelijk met elkaar overeen; de regering heeft namelijk door haar vertegenwoordigers in de verschillende organen van de 'bassins' een grote invloed op hun planning- en beheerswerkzaamheden.

Heffingsplichtig zijn bedrijven en gemeenten:

- bedrijven, die het afvalwater in watergangen lozen;
- bedrijven, die het afvalwater in een gemeentelijke riolering afvoeren zonder daarvoor een rioolbelasting verschuldigd te zijn;
- gemeenten voor het afvalwater van hun inwoners onverschillig of zij al of niet op de riolering zijn aangesloten;
- gemeenten voor het afvalwater uit bedrijven, die jaarlijks minder dan 6.000 m³ afvalwater afvoeren;
- gemeenten voor het afvalwater van bedrijven, die aangesloten zijn op de gemeentelijke riolering en daarvoor rioolbelasting verschuldigd zijn.

Gemeenten of gedeelten van gemeenten, waarvoor geen openbare watervoorziening bestaat, zijn van de heffingen vrijgesteld. Als een rechtstreekse afvalwaterlozer minder dan 400 F zou moeten betalen, wordt hem de betaling kwijtgescholden ('seuil d'exonération').

Berekeningsgrondslag voor de heffing

De hoogte van de voor de vermindering van de waterkwaliteit geheven afvalwaterbelasting wordt verkregen door van het brutoheffingsbedrag de zuiveringspremie af te trekken. Het brutoheffingsbedrag wordt berekend op basis van de samenstelling van het onbehandelde afvalwater. De zuiveringspremie wordt gebaseerd op de hoeveelheid verontreinigende stoffen, die in zuiveringsinstallaties wordt teruggehouden. Aldus komen reeds in de berekeningswijze voor de heffing de beide in de aanvang genoemde beginselen: 'betaling door de vervuiler' en 'financiële hulp aan de zuiveraar' tot uiting. Het brutoheffingsbedrag wordt berekend naar de hoeveelheid met het afvalwater geloopte verontreinigende stoffen. Het basisbedrag van de heffing wordt gevormd per kg geloopte verontreinigende stof per jaar. Als verontreinigende stoffen in de zin van de heffing worden beschouwd:

- zwevende stoffen ('matières en suspension', MES), bepaald door filtratie;
- zuurstofbindende stoffen ('matières oxydables', MO). Deze worden bepaald na een bezinktijd van 2 uur. De gemiddelde hoeveelheid zuurstofbindende stoffen wordt verkregen volgens de formule

$$CZV + 2 \frac{BZV_5}{3}$$

Men rekent met een vervuilingswaarde per inwoner van 90 gram MES + 57 gram MO;

c. de zoutbelasting van het afvalwater, gemeten als produkt van volume en elektrisch geleidend vermogen. Heffing op de zoutbelasting geldt slechts in twee 'bassins', t.w. Rhin-Meuse en Rhône-Méditerranée-Corse;

d. men is voornemens een heffing op te leggen voor de lozing van giftige stoffen. Ook deze heffing zal geschieden per kg per jaar. De giftigheid zal worden vastgesteld door middel van een fiktieve 'toxique étalon' (standaardgiftigheid), die in de hoeveelheid van 1 mg/l afvalwater aanwezig is, wanneer de helft van de proeforganismen (*Daphnia magna*) binnen 24 uur wordt gedood. De *Daphnia* of watervlo heeft verschillende voordelen: hij is in alle Franse aquatische ecosystemen aanwezig. Voorts is hij gemakkelijk te kweken en te hanteren en bijzonder gevoelig voor giftige stoffen. Bovendien is de *Daphnia* resistent tegen lage zuurstofgehalten, zodat de proeven voldoende selectief zullen zijn om de factor zuurstof van de factor giftigheid te isoleren;

e. voorts wordt gedacht aan een heffing op thermische belasting en op kleur, reuk of andere eigenschappen van het afvalwater. Men tast echter nog wel in het duister t.a.v. de hiervoor noodzakelijke parameters.

Bij het vaststellen van de hoeveelheid verontreinigde stoffen worden eventuele seizoenschommelingen als volgt verdisconteerd:

- bij een industrie wordt de hoeveelheid afgevoerde verontreinigde stoffen berekend naar de hoeveelheid op een gemiddelde dag in de maand met de grootste produktie;
- bij een gemeente wordt het inwonertal verhoogd met het aantal 'seizoen-inwoners', mits dit aantal groter is dan 400 of 20% van de 'vaste' inwoners.

Met het oog op het grote aantal heffingsplichtingen en de hoge kosten voor een afvalwateranalyse wordt de hoeveelheid verontreinigde stoffen bij industrieel afvalwater met coëfficiëntentabellen bepaald. Op deze tabellen zijn de qua verontreiniging specifieke bedrijfstakken ('catégorie d'activité polluante') gegroepeerd, met hun kenmerkende vervuilingseenheid ('grandeur caractéristique de l'activité polluante'), (bijv. de hoeveelheid verwerkte grondstoffen, hoeveelheid eindproduct of aantal werknemers) en de daarbij behorende specifieke verontreinigingscoëfficiënten ('coefficients spécifiques de pollution'). Iedere heffingsplichtige, die het niet eens is met deze 'tabellarische' aanpak, heeft het recht te eisen, dat de 'agence financière' het desbetreffende afvalwater nauwkeurig analyseert. Blijkt de

vervuilingswaarde hoger te zijn dan volgens de coëfficiëntentabellen is bepaald, dan draagt de afvalwaterlozer de kosten van de meting; in het andere geval betaalt de 'agence' de kosten.

Onlangs de hoge analysekosten wil men in de toekomst alle lozingen gaan meten. Speciale onafhankelijke firma's zullen deze metingen dan verzorgen.

Het basisbedrag kan door verschillende factoren nog worden verhoogd of verlaagd:

- door de 'coefficient de zone'. Deze zonecoëfficiënten zijn ingevoerd om rekening te kunnen houden met de verschillende effecten van afvalwaterlozingen. Hoe nadeliger de te verwachten effecten zijn, des te hoger is de coëfficiënt. De coëfficiënt bedraagt: 1,4 voor riviertrajecten, die voor de drinkwatervoorziening moeten dienen; 1,2 voor de bovenloop van rivierwater met hoge kwaliteit;
- 1,0 voor het grootste gedeelte van het 'bassin', waarin de waterkwaliteit op peil gehouden of verbeterd moet worden; 0,8 in gebieden, waarin geregeld sterke verontreiniging optreedt; 0,4 voor grensoverschrijdende wateren, waarvoor met het naburige land nog geen internationaal saneringsprogramma is aangevangen;
- 2,0 voor afvalwaterlozing in het grondwater.

b. door de 'coefficient d'agglomération'. Hoe hoger de bebouwingsdichtheid van een gebied is, des te hoger is de agglomeratiecoëfficiënt.

- De coëfficiënt bedraagt voor een gemeente tot 500 inwoners 0,5.
De coëfficiënt bedraagt voor een gemeente tot 2.000 inwoners 0,75.
De coëfficiënt bedraagt voor een gemeente tot 10.000 inwoners 1,0.
De coëfficiënt bedraagt voor een gemeente tot 50.000 inwoners 1,1.
De coëfficiënt bedraagt voor een gemeente boven 50.000 inwoners 1,2.
De coëfficiënt bedraagt voor het gebied van Parijs 1,4.
De coëfficiënt bedraagt voor gemeenten zonder watervoorziening 0.

Zoals reeds is vermeld wordt bij aanwezigheid van een volgens de voorschriften ontworpen en deskundig bedreven zuiveringsinstallatie de zuiveringspremie ('prime pour épuration') van de brutoverontreiniging afgetrokken. Al naar de soort afvalwaterbehandeling gelden de volgende reductiecoëfficiënten.

	t.o.v. MES	t.o.v. MO	t.o.v. inw.
bij mechanische zuivering	0,5	0	0,3
bij volledige biologische zuivering	0,7	0,6	0,7
bij verregening	1,0	0,8	0,9

Een middel om de heffing voor de 'restvervuiling' bijzonder laag te maken zal vanaf 1975 worden toegepast voor gemeenten, die een installatie met een hoog zuiveringsrendement (meer dan 80 % reductie met betrekking tot de zuurstofbindende stoffen (MO)) bedrijven; deze zullen namelijk een subsidie ('aide pour bon fonctionnement') tot 30 % van de zuiveringskosten ontvangen.

De 'agences financières' zijn op verschillende tijdstippen met hun werk aangevangen; de eerste heffingen werden in 1967 en 1968 opgelegd, bijv. in de 'Bassin Rhin-Meuse' in 1968. Men kan zeggen, dat in de loop van het Ve ontwikkelingsplan (1966-1970) en wel sedert 1969 in alle 6 'bassins' de afvalwaterlozingen met een heffing worden belast.

Bij 3 'agences' zijn de basisheffingsbedragen per kg zuurstofbindende stoffen en per kg zwevende stoffen even hoog, in de overige 3 (Rhin-Meuse, Artois-Picardie en Rhône-Méditerranée-Corse) zijn de bedragen voor de zuurstofbindende stoffen hoger ten einde de gebruikers aan te moedigen de zuurstofbindende stoffen te elimineren. Zo waren de bedragen voor de Rhin-Meuse in 1969 16,70 F per kg MES per jaar en 26,30 F per kg MO per jaar en in 1970-1972 21,70 F per kg MES per jaar en 34,20 F per kg MO per jaar.

Voledigheidshalve zij nog vermeld, dat ook lozingen in kustwateren met een heffing worden belast evenals lozingen in grondwater. Dit laatste is van belang, omdat vooral de grote grondwatervoorraden in het oosten ('Bassin Rhin-Meuse') bescherming verdienen tegen het gevaar van verzilting door lozingen van de kalimijnen.

De gemiddelde hoogte der heffingen bedroeg:

in 1972: 2.30 F (min. 1.80 F in Adour-Garonne, max. 2.70 F in Rhône-Méditerranée-Corse);

in 1972: 2.97 F (min. 2.28 F in Artois-Picardie, max. 4.00 F in Seine-Normandie);

in 1973: 3.36 F (min. 2.28 F in Artois-Picardie, max. 4.70 F in Seine-Normandie);

in 1974: 3.88 F (min. 3.00 F in Artois-Picardie, max. 4.70 F in Seine-Normandie).

Voor de bouw van gemeentelijke zuiveringsinstallaties kunen 15-30 % subsidie en een lening van 0-10 % worden verleend; voor industriële installaties bedragen deze percentages respectievelijk 20-30 % en 0-20 %. De financiële hulp aan gemeenten is iets lager dan aan industrieën, omdat gemeenten tevens aanspraak kunnen maken op staatsubsidies. Onder het VIe sociaal-economische ontwikkelingsplan (1971-1975) is men voornemens de bouw van de zuiveringsinstallaties te intensiveren en er op toe te zien dat deze deskundig en doelmatig worden bedreven. Jeder 'bassin' heeft in het

algemeen plannen voor de instelling van prioriteitengebieden.

Al hebben de 'bassins' goede vorderingen gemaakt in hun strijd tegen waterverontreiniging (op 1 januari 1969 waren ongeveer 1.500 zuiveringsinstallaties in Frankrijk, terwijl in de periode 1969-1971 meer dan 1.500 nieuwe installaties in uitvoering zijn genomen), toch valt er nog genoeg op dit gebied te doen. Ongeveer 10.000 gemeenten met een totale bevolking van 22 miljoen zielen hebben een riolering, maar ongeveer 26.000 gemeenten met een totale bevolking van circa 29 miljoen zielen beschikken nog niet over een rioleringsstelsel, terwijl van de gemeenten met riolering slechts 20 % een zuiveringsinstallatie bezitten.

Inventarisatie van de waterkwaliteit

Art. 3 van de wet van 16 december 1964 schrijft voor dat er een inventarisatie van de kwaliteit van het Franse oppervlaktewater moet plaatsvinden. Het besluit van 10 januari 1969 heeft vastgelegd hoe men hierbij te werk dient te gaan; bij de besluiten van 2 september 1969, 16 oktober 1970 en 11 maart 1971 is vastgesteld welke organen de inventarisatie zullen uitvoeren en op welke wijze. De eerste inventarisatie is geschied in 1971. Om welk gigantisch project het hier is gegaan mogen de volgende cijfers aantonen:

Op 1.200 bemonsteringspunten in 525 rivieren zijn in 1971 6 bemonsteringen met een frekwentie van 1 × per 2 maanden uitgevoerd. Elke monsterneming ging vergezeld van een debietmeting. Naast het fysisch-chemisch onderzoek werd bovendien op sommige punten een bacteriologisch onderzoek met een frekwentie van 4 × per jaar uitgevoerd, alsmede een onderzoek op radioactiviteit. Op bepaalde punten werd voorts ook 1 × per jaar een hydrobiologisch onderzoek verricht. Er werden 7.500 fysisch-chemische analyses met betrekking tot de zuurstofhuishouding, 5.154 analyses van anorganische stoffen, 1.216 bepalingen van toxische stoffen, 2.344 bacteriologische analyses, 1.264 radioactiviteitsbepalingen en 614 hydrobiologische analyses verricht, in totaal 225.000 analyseresultaten. Er zijn 46 instanties bij ingeschakeld om de bemonsteringen te effectueren, 54 instanties zorgden voor de debietmeting en 53 vaste of rijdende laboratoria voerden de analyses uit. De gehele inventarisatie-campagne heeft 4 miljoen F gekost waarvan 50 % werd gedragen door het 'Ministère de la protection de la nature et de l'environnement'. De bacteriologische analyses kwamen ten laste van het 'Ministère de la santé publique'. Voorts droegen het 'Ministère de l'agriculture et du développement rural' en het 'Ministère de l'aménagement du territoire, de l'équipement, du logement et du

tourisme' volgens een bepaalde verdeelsleutel in de kosten bij. De gevonden kwaliteitsgegevens zijn opgenomen in departementale cartotheeken, in cartotheeken van de 'bassins' en in de nationale cartotheek, waar zij kunnen worden ingezien en geraadpleegd. De volgende waterkwaliteitsinventarisatie zal 5 jaar later, in 1976, plaatsvinden. In die tussentijd zal door monsternemingen op een honderdtal punten met een frekwentie van 1 × per maand het kwaliteitsverloop worden gevolgd.

Op 187 punten zijn toxische stoffen bepaald (arsenicum, cadmium, chroom, cyaan, fluor, koper, lood, mangaan, selenium, ijzer, zink). Op ca. 300 punten zijn radioactiviteitsmetingen (alpha, bèta en gamma) verricht. Bij het bacteriologisch onderzoek werden *Escherichia coli*, faecale streptococci en *Salmonellen* bepaald. De chemische analyses omvatten: temperatuur, zuurstofgehalte, BZV₅, CZV (met kalium-bichromaat), ammoniumion, nitraation, nitrietion, chlorideion, pH, fosfaation, fenolen, anionactieve detergents, sulfaation, zwevende stof, geleidend vermogen, natriumion, kaliumion, calciumion, magnesiumion, bicarbonaation en de reeds eerder opgesomde toxische zware metalen en metalloïden.

Uit deze inventarisatie is gebleken, dat de ergste verontreinigingen t.a.v. de zuurstofbindende stoffen in de sterk geurbaniseerde industriegebieden lagen, met name in het noorden van het 'bassin Artois-Picardie', het industriegebied van het 'bassin Rhin-Meuse', het gebied rondom Parijs, het gebied rondom St-Etienne en Lyon en in de kleine waterlopen van het gebied van Mazamet. Ook werden in deze streken de meeste toxische stoffen aangetroffen. De radioactiviteitswaarden bleken aanzienlijk beneden de geldende normen te liggen. De resultaten van de inventarisatie van 1971 zijn op overzichtelijke wijze op 11 grote en 4 kleine fraai uitgevoerde kleurenkaarten weergegeven.

Literatuur

1. Anon.: *Redevance d'assainissement et redevance de pollution*, l'eau 55 (1968) (6) 307.
2. Anon.: *Pollution control within France*. Environmental Pollution Management 3 (1973) (3) 140.
3. Anon.: *Un exemple: le programme de lutte anti-pollution de l'Agence de bassin Rhône-Méditerranée-Corse*. La technique de l'eau et de l'assainissement (1973) (314) 45 en (1973) (316) 35 en (1973) (317) 35 en (1973) (318) 47.
4. J. Ph. Barde: *Essai d'Analyse du Principe Pollueur-Payeur à partir d'études de cas*. In: Durchsetzung des Verursacherprinzips im Gewässerschutz; Ergebnis der 2. internationalen Expertengespräche am 20. und 21. Nov. 1972, Gesellschaft für Kernforschung. M.B.H., Karlsruhe 1972.

5. Mr. J. P. A. J. Bevers: *Waterbeheer in Frankrijk*. Waterschapsbelangen 58 (1973) (8) 135.
6. J. M. Chardon: *The legal aspects of water-pollution prevention in France*. In: Industrial waste water treatment and disposal within the EEC, A'dam, 6-8 mei 1974, P. 23.
7. L. Coin: *Atlas de la pollution des eaux en France métropolitaine*, Paris 1963.
8. René Colas: *La pollution des eaux* (Reeks 'Que sais-je' no. 983). Presses universitaires de France, Paris 1962.
9. H. Defoug: *Déversement des eaux usées industrielles dans les réseaux publics d'assainissement: conditions techniques et financières*. La Tribune du Cebedeau 26 (1973) (357/358) 318.
10. J. Diemunsch: *Redevances sur les prélèvements et consommations d'eau sur les rejets de substances polluantes*. Bulletin Institut Textile de France (1970) (149) 558.
11. S. Honert: *Die Erhebung von Abwasserabgaben in Frankreich*. Korrespondenz Abwasser 19 (1972) (11) 260.
12. C. Lefrou: *French river basin agencies*. Proceedings of the 6th Internat. Conf. on Water Pollution Research, juni 1972, A/12/23.
13. C. Lefrou & R. Bremond: *Inventaire du degré de pollution des eaux superficielles*. Proceedings of the 7th Internat. Conf. on Water Pollution Research, Paris, sept. 1974.
14. Ministère de la Protection de la Nature et de l'Environnement: *Inventaire du degré de pollution des eaux superficielles; campagne 1971*.
15. D. d'Ollone & J. Picard: *Principles and methods of economic incentives including the fixing of fees and charges in water supply and waste water disposal systems*.
16. J. Saglio: *Problèmes législatifs et administratifs qui se posent dans les régions fluviales en France*.
17. Mr. J. J. van Soest: *Organisatie van het waterbeheer in Engeland, Frankrijk en West-Duitsland*.
18. F. Valiron: *La lutte contre la pollution dans le bassin Seine-Normandie*. Techniques et Sciences Municipales 66 (1971) (12) 427.
19. F. Valiron: *Qu'a-t-on entrepris jusqu'à ce jour en France en vue de protéger et d'assainir les eaux?* F.E.G.-Informationsblatt nr. 20 (juni 1973), p. 20.
20. A. van Wassenhove: *Législation de quelques pays voisins*. Le Technique de l'eau et de l'assainissement (1974) (329) 44.